

– пропонувався розвиток розумових здібностей дітей шляхом вивчення тих навчальних предметів, які мали важливе практичне значення для життя всього суспільства;

– зроблена спроба докорінно змінити методи навчання, замінити зубріння, пасивні спроби роботи вчителів та учнів, догматизм і схоластику новими раціональними методами викладання, спрямованими на активну і свідому роботу учнів;

– впроваджено в основу навчання елементи наочності;

– використано в процесі навчання образотворчі засоби, що завжди викликали інтерес у дітей і давали змогу дати учням на уроках уявлення про ті предмети, які не можна показати в дійсності;

– велику увагу приділено питанням фізичного виховання, виховання елементарних правил гігієни, використання фізичних вправ, заснованих на природних рухах людини.

#### БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бех І. Д. Виховання особистості. – К.:Либідь, 2003. – Кн.2. – 334с.
2. Демков М. И. Педагогика западноевропейская и русская. Педагогическая хрестоматия. – М.,1911. – 329с.
3. Джурицкий А. Н. История зарубежной педагогики: Уч. Пособие для вузов. – М.: ИНФРА, 1998. – 272с.
4. Дьюи Дж. Введение в философию воспитания. – М.: Издание ЦК Всероссийского союза работников просвещения, 1921.-63с.
5. Історія педагогіки/За ред. М. С. Гриценка. – К.:Вища школа., 1973. – 346с.
6. Кравець В. Зарубіжна школа і педагогіка ХХ ст., –Тернопіль, 1996.

#### ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА:

**Бондаренко Юлія Олександрівна** – викладач медичного коледжу імені Є. Й. Мухіна; здобувач кафедри педагогіки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

*Коло наукових інтересів:* дослідження історико–педагогічних процесів німецької педагогіки.

## СИСТЕМА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ ВЧИТЕЛІВ

**Яна БОНДАРУК (Черкаси)**

*Стаття присвячена дослідженню системи підвищення кваліфікації вчителів, визначенню напрямів її розвитку в післядипломній освіті. Проведено аналіз підходів до професійного розвитку педагогів*

*Статья посвящена исследованию системы повышения квалификации учителей, определению направления ее развития в последипломном образовании. Произведен анализ подходов к профессиональному развитию педагогов.*

*Ключові слова:* система підвищення кваліфікації вчителів, післядипломна освіта, навчальний процес, підходи.

Сучасне інформаційне суспільство ставить все вищі вимоги до всіх сфер діяльності людства. Як наслідок, виникає нагальна потреба перегляду існування теперішньої концепції освіти, її змісту, мети, організаційних форм, методів та підходів до навчання. До найактуальніших проблем сьогодення у системі освіти сміливо можна віднести професійну освіту педагогів, оскільки інформаційний прогрес вимагає від них підвищення професійної кваліфікації та удосконалення навичок і можливостей протягом усього життя. Крім того, навчання учнів стає досить складною працею і лише висококваліфіковані учителі, які постійно удосконалюють свої професійні навички, спроможні застосувати свої знання з різних галузей науки на практиці.

Подальше вивчення сучасних змін у системах підвищення кваліфікації різних країн, новизни професійних вимог до вчителя та його готовності до неперервного фахового вдосконалення стає актуальною необхідністю. Розвиток суспільства тісно пов'язаний з політикою контролю за професійним удосконаленням педагога, адже в постіндустріальному просторі, як зазначає Д. Белл [3, с. 171], «головною дійовою особою стає професіонал, через те, що його освіта та досвід дають йому можливість відповідати усім вимогам часу».

Провідна роль у вивченні різних аспектів становлення та тенденцій розвитку системи підвищення кваліфікації вчителів належить вітчизняним та зарубіжним вченим-дослідникам: наукові дослідження в освіті (Д. Белл, Н. Амінов, Т. Беркалієв, Є. Заїр-Бек, А. Тряпіцина, М. Льюїс, Б. Воллінг), характеристика післядипломної освіти педагогів (М. Малишева, В. Синенко, Т. Сущенко), андрагогізація навчального процесу в системі підвищення кваліфікації вчителів (Е. Нікітін, С. Вершловський, Г. Сухобська), тенденції професійного розвитку педагогів (В. Демчук, Р. Дімухаметов, В. Олійник, О. Плетньова, М. Хукер, А. Малкін, Дж. Грінленд, М. Кінг).

Проте, необхідно зазначити, що питання розвитку та удосконалення системи підвищення кваліфікації вчителів, яка б відповідала вимогам часу та місце даної системи в післядипломній освіті є недостатньо вивченими.

Метою нашого дослідження є вивчення та узагальнення різних підходів до системи підвищення кваліфікації вчителів та спроба визначення стратегії її розвитку.

Початок ХХІ століття, так само як і останні десятиріччя ХХ, знаменується постійними змінами у системі підвищення кваліфікації вчителів, оскільки навчальні заклади розширюють свої функції, змінюючи і роль учителя у світі. Про сучасні проблеми підвищення професійної кваліфікації педагогів йшлося у матеріалах сорок п'ятої сесії ЮНЕСКО – Міжнародної конференції з питань освіти на тему

«Зміцнення ролі вчителів у світі, що змінюється: проблеми, перспективи і пріоритети» (1996 р.) [9, с. 15]. Основною стратегією був напрям розвитку системи підвищення кваліфікації вчителів у світі та переконання у тому, що набуті під час роботи знання учителів повинні бути дієвою силою системи освіти і суспільства.

1. На даний час більшість закладів освіти не займається аналізом освітніх потреб педагогів. Як наслідок – ми маємо дубльовані навчальні програми, з'являються курси підвищення кваліфікації вчителів, що не цікавлять працівників освіти, хоча деякі категорії педагогів не підвищують свій професійний рівень упродовж багатьох років [8, с. 376].

Отже, вищезазначене привело нас до аналізу теоретичних проблем системи підвищення кваліфікації учителів, які ми і розглянемо.

2. На думку вчених-дослідників Т. Беркалієва, Є. Заір-Бека, А. Тряпіциної [4] концепція неперервної освіти є базовою методичною основою для розроблення сучасних моделей підвищення кваліфікації педагогів. Крім того, система підвищення кваліфікації учителів становить завершальну ланку в структурі неперервної освіти. Ми дотримуємося точки зору, що вона є, відповідно, найскладнішою за змістом та найдовшою у хронологічних рамках, оскільки процес удосконалення фахових знань відбувається впродовж усього професійного життя людини.

3. Хоча декілька років тому у системі підвищення кваліфікації вчителів виділяли лише одну форму навчання – «робота з кадрами» або, іншими словами, навчання без відриву від роботи, яка зазвичай складалася із семінарів або короткотривалих курсів, що надавали вчителям нову інформацію стосовно певного навчального предмета. Така модель системи підвищення кваліфікації часто була єдиною і зміст курсів не був пов'язаний із роботою педагога. Сучасне ж фахове зростання вчителів розглядається як довготривалий процес, що включає періодичні систематичні можливості удосконалення професійного досвіду [23, с. 68].

4. Але на даний час у системі підвищення кваліфікації вчителів не існує технологій, які б забезпечували постійну взаємодію з педагогом, не дозволяючи йому залишатися «наодинці» зі своїми проблемами у школі, і які б заохочували до активної творчої діяльності [12, с. 177]. Для більшості педагогів «спілкування» із системою підвищення кваліфікації педагогів обмежується дво-, трьохтижневими курсами, на яких вони навчаються один раз на 5 – 8 років. Але відомо, що отримані знання вважаються напівзастарілими через кожні 5 років – це якщо людина не займається самоосвітою і не підвищує рівень кваліфікації. Тому, досліджуючи проблему фахового зростання вчителів, у США встановили одиницю застарілості знань – «період напіврозпаду компетентності» -

відрізок часу після закінчення вищого навчального закладу, коли в результаті застарілості одержаних знань в міру надходження нової інформації, професіоналізм спеціаліста знижується на 50% [5].

Як наслідок, такий варіант аналізу системи підвищення кваліфікації вчителів призвів до появи нових моделей навчання вчителів у цій системі.

На зміну традиційним формам роботи (лекції, дискусії, «круглі столи»), відзначає В. Олійник, все частіше використовуються тренінги, ділові та рольові ігри, які покращують сприйняття матеріалу та позитивно впливають на професійний досвід спеціалістів [11, с. 9].

5. Вищезазначене дає підстави до виокремлення двох напрямів організації навчального процесу в системі підвищення кваліфікації вчителів (за В. Демчуком [6]): загальне навчання та індивідуальний аспект навчання. Зауважимо, що розглядаючи філософію освіти, дослідники встановили й дві парадигми навчання у педагогічній системі. Н. Амінов [1, с. 35] виокремлює орієнтацію на результат та орієнтацію на розвиток («наукова» парадигма та «гуманістична»). Але, ми вважаємо, що такий поділ не є повним, оскільки індивідуальний підхід повинен враховуватися і під час загального навчання, а орієнтація навчання на розвиток тісно переплітається з результатами цієї діяльності. .

Проаналізований підхід до системи підвищення кваліфікації вчителів дає нам змогу зробити висновок, що педагогічний процес у системі підвищення кваліфікації вчителів можна розглядати також як співтворчість викладачів та слухачів [14].

6. Далі охарактеризуємо деякі новітні стратегії розвитку системи підвищення кваліфікації педагогів, які, на нашу думку, позитивно впливають на функціонування освітньої сфери.

7. Вивчення наукових літературних джерел ([16; 18; 19]) показало, що сучасна система фахового вдосконалення вчителів орієнтована не лише на передачу знань. Учитель з пасивного споглядальника перетворюється на активного слухача. Додамо, що мета системи підвищення кваліфікації педагогів полягає у підготовці консультанта, актуалізатора потенційних можливостей учнів, а не педагога-предметника [7].

8. Аналіз різних підходів до організації навчання у системі підвищення кваліфікації учителів дав нам змогу виокремити позиції, які удосконалюють кар'єрний професійний ріст педагогічних кадрів:

– Підтримка: підвищення кваліфікації достатньої кількості учителів, включаючи вузькопрофільних педагогів;

– Розподіл: підготовка в достатній кількості кваліфікованих учителів, враховуючи гендерну рівність та географічні особливості місця роботи;

– Якість навчання: названа позиція повинна реалізовуватися через якісну підготовку педагогічних кадрів та подальшу неперервну освіту вчителів, через управління системою післядипломної освіти та контроль за якістю професійних вмінь та навичок педагогів;

– Фінансування: країни, що знаходяться на різних етапах соціального та економічного розвитку, повинні у повному обсязі фінансувати вищезазначені позиції та першочергові завдання освіти для кращого та подальшого розвитку цієї системи [20, с. 22].

9. Відмітимо, що для успішного функціонування системи підвищення кваліфікації вчителів потрібно притримуватися наступних напрямів розвитку:

– Врахування потреб педагогів та створення умов навчання, які подібні до шкільних;

– Курси підвищення кваліфікації повинні бути довготривалими, неперервними, узгодженими, підсумковими і цим самим давати можливість учителям отримувати нові знання та навички, які відображають зміни, що відбуваються у їхній шкільній практиці;

– Зосередження на успішних навчальних досягненнях учнів через здатність учителів застосовувати набуті професійні знання та навички;

– Організація навчання, у центрі якого – вчитель, так, що досвід останніх відображається на їхній навчальній діяльності під час підвищення професійної кваліфікації;

– Використання формульованого та загального оцінювання для удосконалення програм професійного розвитку педагогів [17, с. 15 - 16].

10. Крім того, тенденції розвитку системи підвищення кваліфікації вчителів як: долучення усіх педагогів до підвищення фахової кваліфікації протягом усієї професійної діяльності, неперервність процесу підвищення кваліфікації як складової усієї організації шкільної діяльності, співпраця педагогічних навчальних закладів та закладів додаткової освіти, урізноманітнення за змістом та організаційними формами курси підвищення кваліфікації – також сприяють якісному функціонуванню даної системи [10, с. 120; 13, с. 2].

11. На нашу думку, у сучасному світі необхідність забезпечення неперервного підвищення кваліфікації педагогів є найактуальнішою проблемою у системі освіти.

12. Тому, однією із умов ефективного розвитку системи підвищення вчителів, є забезпечення неперервності процесу навчання. При цьому неперервність професійної освіти визначається тісною взаємодією практичної діяльності вчителя та підвищення його кваліфікації, періодичною курсовою підготовкою, яка поєднується з колективною методичною роботою та самоосвітою [15, с. 9 - 11].

Таким чином, значну роль у становленні системи підвищення кваліфікації вчителів, відіграє системна взаємодія різних моделей організації навчального процесу, що розрізняються за наступними факторами:

- Сертифіковані курси для молодих вчителів;
- Підвищення рівня вчителя;
- Підготовка вчителя до «нової ролі» (методист, директор школи);
- Все, що стосується змін у навчальному плані системи, або ознайомлення з інноваційними процесами у системі освіти [22].

13. Аналіз результатів досліджень науковців (Д. Боуд, Р. Коф, Д. Волкер, Н. Міллер та ін. [21]) дає також підстави стверджувати, що вивчення педагогічного досвіду, як моделі навчання у системі підвищення кваліфікації, має пізнавальне значення і його можна розглядати як один із варіантів світогляду, який потрібен для порівняння різних напрямів у системі підвищення кваліфікації.

14. Дещо іншим є твердження А. Малкіна [20, с. 11], який відмічає, що наставництво відіграє важливу роль у системі підвищення кваліфікації вчителів. Швидкоплинність педагогічних кадрів у деяких країнах знижує професійну кваліфікацію вчителів, оскільки за відносно короткий відрізок часу готується велика кількість молодих учителів для навчання учнів. Така ситуація, без сумніву, може мати негативний вплив на якість викладання в майбутньому, тому що у школах бракуватиме більш досвідчених учителів, які допомагатимуть «новобранцям» у вирішенні складних педагогічних ситуацій.

15. Отже, охарактеризувавши деякі підходи та напрями професійного розвитку вчителів, ми вважаємо, що система підвищення кваліфікації перетворюється на післядипломну освіту під впливом андрагогіки. Вищесказане ми розглядаємо як тенденцію розвитку даної системи, оскільки функціонально-рольовий напрямок підвищення кваліфікації витісняється необхідністю в особистій орієнтації, яка зумовлена особливостями позиції педагога як «дорослого учня» [2, с. 9].

16. Найефективнішою системою підвищення кваліфікації вчителів є та, де відбувається системне поєднання різних моделей організації навчального процесу та підготовка висококваліфікованого педагога-професіонала, який відповідатиме вимогам інформаційного суспільства. Нами встановлено, що основними стратегіями розвитку досліджуваної системи є урізноманітнення змісту і форм навчання та неперервність цього процесу.

17. Постійне оволодіння новими знаннями стає для спеціаліста необхідною умовою збереження його кваліфікації. У сучасному світі необхідність забезпечення неперервного підвищення кваліфікації

педагогів є найактуальнішою проблемою системи освіти та є головним компонентом успішності реформ у будь-якій сфері діяльності.

#### БІБЛІОГРАФІЯ

1. Аминов Н. А. Диагностика педагогических способностей / Н. А. Аминов // Методическое руководство по психодиагностике школьного коллектива. - М. - Воронеж: НМЦСПО, 1997. - С. 30-36.
2. Андрагогика постдипломного педагогического образования: Научно-методическое пособие / Под ред. С. Г. Вершловского, Г. С. Сухобской. - СПб: СПбАППО, 2007.-196 с. - С. 9.
3. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования. - М.: Academia, 1999. - 956 с.
4. Беркалиев Т. Н., Заир-Бек Е. С., Тряпицына А. П. Развитие образования: опыт реформ и оценки прогресса школы. - СПб.: КАРО, 2007. - 144 с.
5. Вульфсон Б. Л. Стратегия развития образования на Западе на пороге XXI века. - М.: Изд-во УРАО, 1999. - 208 с.
6. Демчук В. С. Педагогические основы повышения эффективности учебного процесса на ФПК организаторов народного образования (повышение квалификации руководителей школ): Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / КГПИ им. А.М. Горького. - К., 1986. - 24 с.
7. Димухаметов Р. С. Научно-методическое обеспечение повышения квалификации педагогов: Монография. - Челябинск: Изд-во ООО фирмы «АТОКСО», 2004. - 223 с.
8. Малышева М. А. Мониторинг в системе постдипломного педагогического образования // Образовательная среда сегодня и завтра: Материалы III Всероссийской научно-практической конференции (Москва, 27.09-30.09.2006). М.: Рособразование, 2006. - С. 373 - 377.
9. Международная конференция по образованию “Укрепление роли учителей в меняющемся мире: проблемы, перспективы и приоритеты”. - 30 сентября - 5 октября 1996. - г. Женева: Международный центр конференций, 1996. - 82 с.
10. Никитин Э. М. Андрагогика: история и современность [Текст] : учебное пособие / Э. М. Никитин, А. П. Ситник, И. Э. Савенкова, И. В. Крупина. - М.: АПКИПРО, 2003.- 125 с., с. 120
11. Олійник В. В. Підвищення кваліфікації працівників профтехосвіти: концептуальні та організаційно-методичні засади / НАПН України, Ун-т менедж. освіти. - К., 2009. - 88 с.
12. Плетнева О. К. Приобщение учителей к новым информационным технологиям— средство перехода к непрерывному дистанционному повышению квалификации. //Интеллектуальные информационные системы: Тр. Всерос. конф. Воронеж, 2003. Ч. 2. - С. 177-179.
13. Синенко В. Я. Пути повышения эффективности непрерывного педагогического образования на основе сотрудничества педвузов и учреждений дополнительного педагогического образования / В. Я. Синенко // Методист. - 2005. - № 4. - С. 2.
14. Сущенко Т. І. Педагогічний процес в системі післядипломної освіти. - Запоріжжя, 1993. - 90 с.
15. Худоминский П. В. Развитие системы повышения квалификации педагогических кадров советской общеобразовательной школы (1917 - 1981 гг.) [Текст] / П. В. Худоминский. - М.: Педагогика, 1986. - 184 с., С. 9 - 11.
16. Dadds M. Continuing professional development: nurturing the expert within / Teacher development: exploring our own practice. Soler J. and Craft A. (Eds). - London: Paul Chapman Publishing and the Open University, 2001. - 192 p.
17. Hooker M. Models and Best Practices in Teacher Professional Development [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://www.infodev.org/en/Document.294.html>
18. King M. B. and Newmann F. M. Will teacher learning advance school goals? // Phi Delta Kappan. - April, 2000. - P. 576 - 580.

19. McLaughlin M. W. and Zarrow J. Teachers engage in evidence-based reform: trajectories of teachers' inquiry, analysis, and action / Teachers caught in the action: professional development that matters. Lieberman A., Miller L. (Eds.). - New York: Teachers College Press, 2001. - 246 p.

20. Mulkeen A. Teachers in Anglophone Africa: Issues in Teacher Supply, Training, and Management. - The World Bank: Washington, DC, 2010. - 224 p.

21. Reflection: turning experience into learning / Ed. by Boud D., Keogh R. and Walker D. - London: Nichols Publishing Company, 1985. - 172 p.

22. The in-service training of primary school teachers in English-speaking Africa: a report. / Ed. by Greenland J. - London: Macmillan, 1983. - 324 p.

23. Walling B. and Lewis M. Development of professional identity among professional development school pre-service teachers: longitudinal and comparative analysis // Action in Teacher Education, 22 (2A,). - 2000. - P. 63 - 72.

#### ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

**Бондарук Яна Володимирівна** – аспірант Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

*Коло наукових інтересів:* розвиток післядипломної освіти.

## ФЕНОМЕН ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ МОБІЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРИ У МЕЖАХ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**Олена Біла (Одеса)**

*У статті розкриваються питання інформаційно-комунікативної мобілізації фахівців соціономічної сфери для досягнення цілей проектної діяльності; обґрунтовується необхідність створення системи спеціальної підготовки студентів до застосування інформаційних ресурсів у соціально-педагогічному проектуванні.*

*В статье разкрываются вопросы информационно-коммуникативной мобилизации специалистов социономической сферы для достижения целей проектной деятельности; обосновывается необходимость создания системы специальной подготовки студентов к использованию информационных ресурсов в социально педагогическом проектировании.*

*Ключові слова:* інформаційно-комунікативна мобілізація, соціономічна сфера, проектна діяльність, інформаційні ресурси.

*Постановка наукової проблеми та її значення.* Процес глобалізації інформаційно-освітнього простіру, комп'ютеризації різних сфер суспільного життя спричинив підвищення вимог до фахової підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей (менеджерів освіти, соціальних педагогів, учителів, персоналу соціальних служб для дітей і молоді) як мережевих комунікантів у межах професійної діяльності.

Через це в сучасних наукових дослідженнях у галузі соціальної роботи, соціальної педагогіки, професійної освіти зосереджується увага на переосмислення традиційних уявлень про функціональні обов'язки майбутніх соціономістів з точки зору мобілізації їх інформаційно-комунікативних ресурсів для досягнення цілей соціально-педагогічного проектування.